

WWF

Lehti elävän maapallon puolesta

LUMITÖITÄ, JOILLA ON TARKOITUS

Saimaannorpille kolattiin taas pesäkinoksia

MITÄ TÄNÄÄN PELASTETTAISIIN?

Ruokavalintamme saavat aikaan hyvää ja pahaa

JOS YKSI PUTOAA PELISTÄ POIS

Sudellakin on paikkansa luonnossa

8

Merikilpikonna on tärkeä

26

Marja Juntunen jättää perinnön luonnolle

20

"Usko rationaalisen politiikan voimaan on avain myös ympäristökysymyksiin."

Ruokavalintamme saavat aikaan hyvää ja pahaa

12

22

Vapaaehtoiset auttavat saimaannorppaa

21

Palanut puu on monen koti

11

Vastassa säkkipimeä savanni

- 5 Lihaa mausteeksi
- 7 Trump polkee tärkeimpiä arvojani
- 8 Jos yksi putoaa pelistä pois
- 11 Pimeyden kampittaja
- 12 Mitä tänään pelastettaisiin?
- 17 Earth Hour tulee taas

- 18 Yhdessä se on mahdollista
- 20 Kunnissa tehdään isoja ympäristöpäätöksiä
- 21 Metsä palaa, kääväkkäät palaavat
- 22 Lumitöitä, joilla on tarkoitus
- 25 Liity voittajiin!
- 26 Suojellaan luomakuntaa

WWF-LEHTI
on lehti tukijoillemme
Suomessa
27. vuosikerta

Seuraava lehti ilmestyy
kesäkuussa 2017

Osa lehden sisällöstä
tuotetaan Suomen ulko-
asiainministeriön tuella.

JULKAISIJA
WWF
Lintulahdenkatu 10
00500 Helsinki
Puh. 09 774 0100
etunimi.sukunimi@wwf.fi
wwf.fi
panda.org
WWF = Maailman Luonnon
Säätiö – World Wide Fund For
Nature, Suomen rahasto sr.

Y-tunnus 0215186-5

LAHJOITUSTILI
FI41 1572 3000 0111 89

KERÄYSLUVAT
Poliisihallitus, Arpajaishallinto
POL-2015-2109
koko maa Ahvenanmaata
lukuun ottamatta
(1.7.2015-30.6.2017),
Ahvenanmaa ALR
2016/4137/ 15.6.2016
(1.7.2016-30.6.2017),
wwf.fi/kerayslupa

**OSOITTEENMUUTOKSET
JA TUKIJA-ASIAI**
Puh. 040 192 3112
(Arkin klo 9-16),
tukija@wwf.fi

PAINO
Erweko
ISSN 1458-5308

Painopaperi:
UPM Fine 120g
FSC Mix -sertifioitu

Paperin on lahjoittanut
UPM tukena WWF:n
suojelutyölle.

TOIMITUS

**Päätöittäjä ja
toimitussihteeri:**
Anne Brax

Toimittajat:
Anne Brax
Joonas Fritze
Mira Hannuksela
Tuuli Hongisto
Päivi Larikko
Mari Pasula
Kaisa Ryyänen
Katja Rönkkö
Aino Sirkesalo
Saara Tunturi

Ulkoasu ja taitto:
Alexandra Antell

© ARI PEKKA SIMIKOSKI / WWF

TERVETULLUTTA KESKUSTELUA LIHASTA

Julkaisimme helmikuussa WWF:n Lihaoppaan ensimmäistä kertaa Suomessa. Oppaassa sekä kotimaisen että ulkomaisen lihantuotannon vaikutuksia on arvioitu neljällä ympäristön kannalta merkittävimmällä kriteerillä. Nämä ovat tuotannon vaikutukset ilmastoon, luonnon monimuotoisuuteen ja vesistöihin sekä torjunta-aineiden käyttö.

Opas on herättänyt mediassa ilahduttavan runsaasti keskustelua, ja olemme saaneet paljon myös suoraa palautetta. Kommenteista valtaosa on sisältänyt kiitoksia tärkeän aiheen esiin tuomisesta, mutta oppaan sisältöjä on myös kyseenalaistettu.

Yksi vilkasta keskustelua herättäneistä aiheista on soijan käyttö suomalaisten sikojen ja broilerin rehuna. Tämä on tärkeä aihe. Soijaa käytetään Suomessa rehuna eurooppalaisittain vähän, mutta kaikki suomalaiset toimijat eivät valitettavasti vielä ole sitoutuneet käyttämään vastuullisesti tuotettua soijaa. Toivomme, että Lihaopas innostaa suomalaiset tuottajat siirtymään ripeästi sellaisen soijarehun käyttöön, jonka vuoksi ei ole kaadettu ainutlaatuista sademetsää. Muutos on helppo ja mahdollinen ja vaikuttaisi suomalaisen sianlihan ja broilerin arviointiin Lihaoppaassa.

Haluaisimme, että opas kannustaa myös kaikki suomalaiset miettimään omia ruokavalintojaan ympäristön näkökulmasta. Lue sivulta 12 alkavasta jutusta, mikä on ympäristön kannalta parempaa lihaa ja miten otat Lihaoppaan avuksesi.

Innostavaa kevättä!

Liisa Rohweder
pääsihteeri, WWF Suomi

KANNEN KUVA:

Susi (*Canis lupus*) on
Lapissa ajettu ahtaalle.
© Edwin Giesbers /
naturepl.com

Tykkää, seuraa, jaa ja vaikuta. Yhdessä muutamme maailmaa:

facebook.com/wwfsuomi

wwfsuomi

@WWFSuomi
@WWFGreenOffice
@LiisaRohweder

wwf.fi

wwf.fi/ uutiskirje

wwf.fi/lehti

PINNALLA NYT

TYÖNTEKIJÄMME
KERTOVAT, MIKÄ ON
PARASTA JUURI NYT

Jacques – elämä merellä
Pian elokuvateattereihin tuleva hieno elämäkertaelokuva näyttää, kuinka Jacques Cousteau koki herätyksen merten suojelemisen puolesta – ja tietenkin kuinka punaisesta piposta tuli hänen tavaramerkkinsä.

JOONAS FRITZE
Tiedottaja

Piikkiähten
Pinnan alla ui nyt ahven. Kun itse pyydät omat raitapaitasi, kalastuksen kestävyys ei voisi olla korkeammalla. Piikille ei tarvita edes vaativia välineitä. Piikki myös madetta ja maista sen taivaallista mätää.

SAMPASA VILHUNEN
ohjelmapäällikkö

Ahman rauhoitus lopetettiin

Maa- ja metsätalousministeriö lopetti helmikuussa erittäin uhanalaisen ahman 35 vuotta kestäneen rauhoituksen ja antoi luvan kahdeksan ahman tappamiselle porovahinkojen vähentämiseksi. Helmikuun loppuun mennessä ahmoja oli kaadettu kuusi, joista yksi oli naaras. WWF:n mielestä porotalouden ja ahman yhteiseloon olisi tullut hakea kestävämpiä ratkaisuja kuin erittäin uhanalaisen lajin metsästyksen lisääntymisaikana. Suomen ahmakanta on noin 220–250 yksilöä, kun esimerkiksi saimaannorppia on noin 360.

”On hyvin tärkeää, että ahman aiheuttamat tappiot porotaloudelle korvataan oikeudenmukaisesti. Toisaalta on myös viitteitä siitä, että nykyistä petovahinkojen korvausjärjestelmää käytetään väärin”, WWF:n ohjelmapäällikkö **Petteri Tolvanen** sanoo.

”Tärkeintä ahman suojelemiseksi olisi siirtyä reviriopohjaiseen, onnistuneiden pesintöiden määrän perusteella paliskunnalle maksettavaan porovahinkojen korvaukseen. Maakotkan kohdalla näin toimitaan jo, ja järjestelmä toimii hyvin”, Tolvanen sanoo.

Vaihtoehtoinen ratkaisu merkittäviä porovahinkoja aiheuttavan ahmayksilön poistamiseksi olisi siirtää se vahvistamaan uhanalaista ahmakantaa muualle.

bit.ly/ahma2017

Kurkkaa
kauppaan!

Väriä kevääseen

Oranssi Yhdessä-paita tuo lisää väriä kevääseen! Luomupuuvillainen t-paita on saatavilla miesten ja naisten mallina. Ostamalla tuet työtämme luonnon hyväksi.

[kauppa.wwf.fi/
naisten-oranssi-yhdessa-t-paita](http://kauppa.wwf.fi/naisten-oranssi-yhdessa-t-paita)

Nimistä muodostui laiva

Anu, Anton, Julia, Timo, Satu... ja monet muut ovat saaneet nimensä uuden Tallinkin Megastar-aluksen aulassa olevaan digitaaliseen, laivan muotoiseen teokseen. Nimet ovat osoitus siitä, että he ovat lahjoittaneet rahaa WWF:n itämerennorpan suojelutyöhön. Mukaan lahjoittamaan ehtii kesäkuun loppuun asti. Pääyhteistyökumppanimme Tallinkin ympäristöystävällinen LNG-alus otettiin käyttöön tammikuussa ja se matkaa Helsingin ja Tallinnan väliä.

Lahjoituksen voi tehdä osoitteessa
oma.wwf.fi/tallink

GREEN OFFICE -VINKKI

Älä valitse energiasyöppöä

Kotien ja toimistojen koneet ja laitteet, kuten uunit, pesukoneet, televisiot sekä valaisimet kuluttavat merkittävän määrän energiaa. Laitteiden energiankulutuksissa voi olla paljonkin eroja.

Jos haluat energiatehokkaan eli vähän energiaa kuluttavan laitteen, tarkista millaisen energiamerkin se on saanut. Laitteeseen kiinnitettävä energiamerkki osoittaa tuotteen käytön aikaista energiankulutusta asteikolla A-G. Tehokkaimpia ovat A++ ja A+++ -luokkien laitteet.

Vanhojen laitteiden energiankulutuksesta kannattaa huolehtia huoltamalla niitä säännöllisesti. Muista myös selvittää, ovatko laitteen virranhallinta-asetukset kohdallaan tai onko siinä erillisiä eko-ohjelmia.

Tietoa eri laitteiden energiatehokkuudesta:
<http://bit.ly/energiamerkinta>

RÄKNÄÄJÄT

© Tiina Paju / WWF

Kasvisravintolat
Nyt ei enää matkalla tarvitse pähkällä, mistä ravintolasta saa kasvisruokaa. Happycow.net -verkkosivustolta pääset etsimään kasvisravintolaita kohdekaupungissasi – myös Suomessa.

KAARINA KOLLE
Ilmastoasiantuntija

Paperiruukut
On aika kylvää vihannekset ja yrtit! Sanomalehden ja juomalasin avulla teet kylvöruukun kädenkäänteessä. Ohjeet löydät Googlen avulla ja kylvöajat hyötykasviyhdistyksen sivuilta.

ALEXANDRA ANTELL
Graafinen suunnittelija

Vaikuta
Puuttuuko lähikauppasi hyllyltä hyvä kasvis- tai lähituote? Kysy kauppiailta, saisiko sen valikoimaan. Esimerkiksi Alepoille voit ehdottaa uusia tuotteita alepakorttelitoive.fi -sivulla.

STELLA HÖYNÄLÄNMAA
suojeluasiantuntija

© NINA MERIKALLIO

Lihaa MAUSTEEKSI

Mutkaton, riittoisa, nerokas. Sanat kuvaavat kokki ja juontaja **Pipsa Hurmerinnan** arjen helppoa kasvisruokaa. Sunnuntai-iltana hän laittaa liedelle ison kattilan, jonne hän nappaa sipulia, valkosipulia, chiliä, kurkumaa ja punaisia linssejä. Peitetään vedellä ja haudutellaan.

”Siitä saa ensimmäisenä päivänä muhennoksen, seuraavana pohjan keittoon, ja jos kattilasta vielä kolmantena päivänä löytyy jotain, voi sitä jatkaa kookosmaidolla – ja saa kastikkeen.”

Linssipohjaa voi täydentää ripottelemalla päälle fetajuustoa tai lehtikaalia. Tai mitä kaapista sattuu löytymään.

Päätyönään Hurmerinta kehittää eri tahoille reseptejä. Pipsan keittiössä -kirjasta on ilmestynyt juuri uusi painos, ja televisiossa hänet voi bongata Paluu alttarille -ohjelman juontajana.

Hurmerinnan mielestä kiire on huono syy olla suosimatta kasvisruokaa arjessa. Hän kannustaa kokeilemaan vaikkapa säilykepapuja, jotka säilyvät kaapissa huomattavasti pidempään kuin kotiruoan kesto-suosikki jauheliha.

Hurmerinnan ruokavaliossa lihalla on pieni, mutta tärkeä, osa.

”Pidän paljon liharuoista, ja hyvin paistetulle pihvillekin on aikansa. Liha on kuitenkin itselleni enemmänkin silloin tällöin käytettävä mauste. Nautinto, jolla herkutellaan satunnaisesti.”

Mikä liha on ympäristön kannalta parasta? Lue juttu WWF:n Lihoppaasta sivuilta 12-16!

WWF VASTAA

Askaruttaako jokin?
WWF:n asiantuntijat
vastaavat.

Lähetä kysymyksesi
meille: info@wwf.fi

Uhkaako lintuinfluenssa merikotkaa?

Lintuinfluenssan vaikutuksia Suomen merikotkakantaan ei pysty vielä tarkasti arvioimaan. Tauti on todettu helmikuun loppuun mennessä yhdeksällä merikotkalla. Tautitapauksia on todennäköisesti huomattavasti enemmän, sillä läheskään kaikkia sairastuneita lintuja ei löydetä maastosta. Pitkäjärteisen suojelutyön ansiosta merikotkakanta on onneksi tällä hetkellä vahva. Lintuinfluenssan kaltaiset tautiepidemiat osoittavat pienten populaatioiden haavoittuvuuden yllättävissä kantaa uhkaavissa tilanteissa.

TEEMU NIINIMÄKI,
suojausasiantuntija

AKI-PERKKA SINIKOSKI / WWF

Merikotkan suojelun menestystarina yksiin kansiin

Kiinnostaako sinua tietää,
miten yksi maamme histo-
rian sykehdyttävimmistä

luon-
nonsojelu-
saavutuksista saa-
tiin aikaan? Ta-
rinan voi lukea
tammikuussa jul-
kaisemastamme
*Merikotkien puo-
lesta – WWF:n me-
rikotkatyöryhmän
vuosikymmenten taival* -raportista. Siinä kerrotaan yksityiskohtai-
sesti, kuinka merikotka onnistuttiin pelastamaan sukupuuton par-
taalta. Kiitos onnistumisesta kuuluu paljolti suojelutyötä tehneille
sadoille vapaaehtoisille.

”Luonnonsuojelussa tarvitaan uskoa siihen, että mahdottomalta
tuntuvat asiat voivat toteutua. Merikotkan pelastaminen sukupu-
uton partaalta on tällainen liki uskomaton menestystarina”, WWF
Suomen suojelujohtaja **Jari Luukkonen** sanoo.

Raportti: bit.ly/merikotkantarina

Vuoden luontokirjassa seikkailevat metsien pienimmät

Professori **Helena Ranta** valitsi WWF:n Vuoden 2016 luontokirjaksi
kirjan nimeltään *Metsän salainen elämä* (Gaudeamus). Voittajakirjan
tarinat yksiin kansiin keräsivät **Eeva-Liisa Hallanaro**, **Saija Kuusela**,
Aino Juslén ja **Terhi Rytteri**. Kirja kertoo metsänsiimeksen pienim-
mistäkin eliöistä, jotka usein jäävät suurempien varjoon, eli kaikkes-
ta siitä, mitä metsässä tapahtuu ihmissilmältä piilossa.

”Toimituskunta on tehnyt rohkean tyylivalinnan, joka toimii.
Kirjan laaja kirjoittajajoukko kertoo rikkaasti ja perusteellisesti
suomalaisen metsän pikkuotuksista, joista mitättömimmätkin ovat
tärkeitä metsäekosysteemin tasapainolle ja osa luonnon monimuo-
toisuutta”, Ranta perusteli.

bit.ly/luontokirja2016

Elokuvaohjaaja Pölönen julisti saimaannorpalle pesärauhan

WWF julisti perinteisen saimaannorpan pesärauhan Joensuussa
7. helmikuuta. Arvokkaaseen tehtävään oli valittu elokuvaohjaaja
Markku Pölönen.

”Saimaannorppien vähäinen määrä on häkellyttävä. Pienikin
teko voi olla todella merkityksellinen saimaannorpan tulevaisuu-
den kannalta. Siksi pesärauhan julistaminen – ja sen kunnioittami-
nen – on erityinen teko”, Pölönen sanoi.

Pesärauha julistettiin yhdessä Pohjois-Karjalan Osuuskaupan
(PKO) kanssa. PKO:n valikoimissa on viime kesästä asti ollut ai-
noastaan norpille vaarattomia katiskoita.

”Haluamme yhteistyössä WWF:n kanssa olla pelastamassa norp-
paa sukupuutolta. Käytännön tekemme on norppaystäväisten
katiskojen myynnin lisäksi kampanjavarojen kerääminen norpan
suojelutyöhön”, PKO:n toimitusjohtaja **Juha Kivelä** kertoi.

WWF on julistanut saimaannorpan pesärauhan vuodesta 1993
lähtien.

bit.ly/pesarauha2017

WWF ja John West yhteistyöhön

Aloitimme yhteistyön kalasäilykkeiden valmistaja John Westin
kanssa edistääksemme kestäviä kalahankintoja. Tavoittemme on
lisätä tietoisuutta etenkin tonnikalojen kalastuksen vastuullisuu-
desta ja ohjata kuluttajia valitsemaan MSC-sertifioituja kalatuot-
teita. MSC on osoittautunut vertailevissa tutkimuksissa luotetta-
vimaksi pyydetyin kalan ympäristömerkiksi.

John Westin emoyhtiö Thai Union Group on sitoutunut lisää-
mään MSC-sertifioitujen tonnikalan osuutta tuotteissaan
merkittävästi vuoden 2020 loppuun mennessä.

bit.ly/johnwest2017

© AINO SIRKESALO / WWF

Trump polkee tärkeimpiä arvojani

© JULIA KORKMAN

SIXTEN KORKMAN ON EKONOMISTI, AALTO-YLIOPISTON EMERITUS-PROFESSORI JA WWF SUOMEN HALLINTONEUVOSTON JÄSEN. HÄNEN MIELESTÄÄN ILMASTOKRIISIN TORJUMINEN JA TALOUSKASVU OVAT YHDISTETTÄVISSÄ, JOS MARKKINATALOUS VALJASTETAAN TALOUSPOLIITIKAN AVULLA HIILIDIOKSIDIPÄÄSTÖJEN VÄHENTÄMISEEN.

Donald Trumpin presidenttiys ottaa päähän. Miksi? Kyse ei ole geopolitiikasta, vaikka hänen sotaisia retoriikkansa Kiinaa kohtaan ja Putin-sympatiansa herättävät huolestumista.

Kyse ei ole kauppapolitiikasta, vaikka protektionistiset puheet pelottavat. Toivon mukaan Yhdysvaltain kongressi ymmärtää, että kansainvälisen kauppajärjestön (WTO) romuttaminen ei ole maan etu.

Kyse ei ole myöskään talouspolitiikasta, vaikka se entisestään kärjistää eriarvoisuutta.

Kyse on arvoista – niin kuin on aina, kun tuntuu todella pahalta. Trump edustaa kovin erilaisia arvoja ja uskomuksia kuin ne, joita kaltaiseni nuoret 1960-luvulla omaksuivat, ja jotka ovat olleet maailmankatsomuksemme kiinnekohtia läpi elämän.

Mitä ne arvot ja uskomukset olivat tai ovat?

Mielelläni korostaisin ympäristöarvoja. Mutta **Linkolan** kirjoituksista huolimatta en 1960-luvulla tiedostanut ympäristökysymyksen merkitystä. Herätys tuli paljon myöhemmin, itseäni nuorempien ihmisten välityksellä.

Sen sijaan käsitys siitä, että jokaisen ihmisen arvokkuutta ja ihmis-oikeuksia tulee kunnioittaa, oli tärkeä. Vähemmistöjen oikeuksia on turvattava ja tasa-arvoa edistettävä. Keskeisiä arvoja olivat ja ovat myös demokratia ja oikeusvaltio sekä suvaitsevaisuus.

Käytännössä emme toki aina toimi näiden arvojen mukaisesti.

Mutta emme silti ajattele kuten Trump, joka avoimesti halveksii naisia, vammaisia, värillisiä, muslimeja ja yleensä muita kuin valkoisia miehiä.

Lisäksi oli kehitysoptimismia, uskoa mahdollisuuksiin parantaa yhteiskuntaa järkipäisen ja tietoon perustuvan politiikan avulla. Itselleni usko rationaalisen politiikan voimaan on avain myös ympäristökysymyksiin.

”Usko rationaalisen politiikan voimaan on avain myös ympäristökysymyksiin.”

Populisteille asiantuntijoiden tarjoama tieto on turhaa ja ikävystyttävää tai hämmittävä. Kuten Brexitin ajanut Britannian oikeusministeri **Michael Gove** sanoi: ”Olemme kyllästyneet kuulemaan asiantuntijoita”. Ympäristöpolitiikan kannalta tällainen asenne on katastrofaalinen.

Trumpin hallinto tarjoaa sumeilematta faktojen sijaan ”vaihtoehtoisia faktoja” eli valheita. Taustalla on ajatus, että riittävän usein toistettu valhe muuttuu kuulijan mielessä totuudeksi.

Tieto on toki usein epävarmaa ja vaihtoehtoisia väitteitä on punnittava todellisuudesta saatujen havaintojen valossa. Tiedon luotettavuus on kuitenkin arvioitavissa asiantuntijoiden avulla ja politiikkaa on syytä rakentaa parhaan tiedon varaan.

On tärkeää, että tutkimustietoa ympäristöstä tuotetaan aktiivisesti ja että kansalaisliikkeet levittävät tietoisuutta ympäristön ongelmista kuluttajien ja yritysten keskuudessa. Parhaimmillaan Trumpin aiheuttamat ympäristövahingot voisivat tällöin jäädä vähäisiksi. ■

Jos yksi putoaa
PELISTÄ POIS

Olemme menettäneet 58 prosenttia maailman selkärangaisista luonnonvaraisista eläimistä vain neljässäkymmenessä vuodessa, kertoo WWF:n Living Planet -raportti. Mitä väliä sillä on? Paljonkin. Eläinten määrän vähenemisellä ja lopulta kokonaisten lajien katoamisella voi olla valtavia vaikutuksia koko ekosysteemiin ja myös ihmiseen. Tässä viisi esimerkkiä.

TEKSTI KATJA RÖNKKÖ JA SAARA TUNTURI

© JUERGEN FREUND / WWF-CANON

Sammakon kaveri

Luonnon monimuotoisuus kukoistaa norsujen asuinalueilla. Tansaniassa tehty tutkimus osoitti, että norsujen mylläämässä elinympäristössä lajeja oli jopa kaksinkertaisesti verrattuna aidattuun alueeseen, jolla norsut eivät päässeet kulkemaan. Erytisesti sammakko- ja liskoeläimet viihtyvät norsujen kanssa. Norsujen elinalueilla hyönteisten määrä oli suuri, mikä ilahduttaa myös niitä syöviä sammakkoja ja liskoja.

Norsut muokkaavat ympäristöään konkreettisesti etsiessään vettä ja kaivamalla maata syöksyhampailaan ja etujaloillaan, katkomalla puiden oksia ja kuljettamalla ruoansulatuksessaan siemeniä pitkiäkin matkoja. Muut eläinlajit hyötyvät norsujen kyvystä löytää ja kaivaa pohjavettä käyttöönsä: Apaja on vapaa norsujen jälkeen myös muille. Norsujen kaivamat kuopat tarjoavat lisäksi suojaa muille lajeille.

Vaarana kuitenkin on, että norsut häviävät Afrikasta meidän elinaikanamme, jos salametsästystä ei saada kuriin. Suojelemalla norsuja suojelemme kokonaisia ekosysteemejä ja niiden monimuotoisuutta.

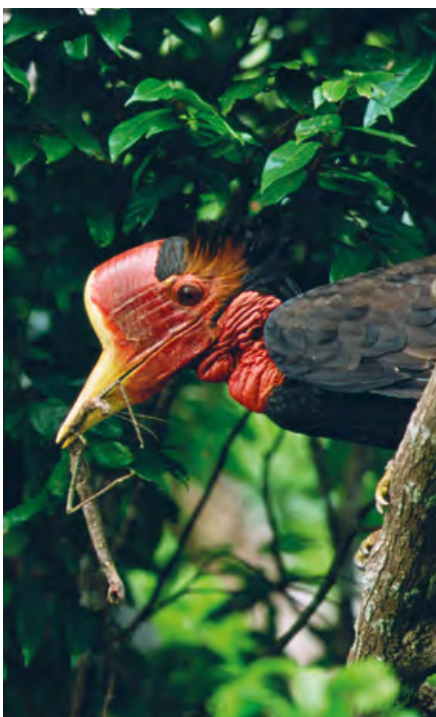
Meduusakannan säätelijä

Lähes kaikki merikilpikonnalajit ovat uhanalaisia. Sata miljoonaa vuotta maapallolla asustaneiden merikilpikonnien määrä on vähentynyt etenkin ihmisen toiminnan seurauksena. Pyynti, elinalueiden tuhoutuminen ja ilmastonmuutoksesta johtuva meriveden lämpötilan nousu ovat vähentäneet merikilpikonnien määrää dramaattisesti. Kilpikonnien väheneminen vaikuttaa koko ekosysteemin tasapainoon. Sillä on myös vaikutuksia ihmiseen, sillä meduusat ovat kilpikonnien ravintoa, ja kilpikonnaa tarvitaan luonnossa meduusojen määrän säätelyyn. Myös monet paljon kalastetut petokalat säätelevät meduusojen määrää.

Välimerellä, Japanissa, Kaakkois-Aasiassa ja Australiassa meduusojen lisääntymisen pelätään vaikuttavan maiden matkailulinkeihin ja kalastukseen. Esimerkiksi Australiassa monilla rannoilla uiminen on kielletty paikallisten kesäkuukausien aikana tappavan myrkyllisten kuutiomeduusojen laajojen esiintymien takia.

Tutkimukset osoittavat, että meduusojen aiheuttamat ongelmat ovat lisääntyneet viime vuosina esimerkiksi Itä-Aasiassa.

Sademetsän puutarhuri

Naurusarvinokka on Indonesian sademetsän kuningas – ja puutarhuri. Majesteettinen lintu on Aasian sademetsien tärkein siementen levittäjä. Linnun lähes koko ruokavalio koostuu viikunoista. Viikunapuiden hedelmät ovat hedelmänsyöjälajien yksi tärkeimmistä ravinnonlähteistä tropiikissa muun muassa siksi, että viikunapuu tuottavat satoa vuoden ympäri. Sarvinokkalinnut voivat liikkua sademetsässä jopa 100 000 hehtaarin suuruisella alueella. Syödessään viikunoita ja levittäessään niiden siemeniä laajalle reviirilleen naurusarvinokka on äärimmäisen tärkeä linkki sademetsän ekosysteemissä.

Tutkijat uskovat, että jopa 6 000 naurusarvinokkaa salametsästettiin pelkästään vuonna 2013. Metsissä elävien lintujen tarkkaa lukumäärää ei tiedetä, sillä harvinaisuutensa takia niitä on vaikea laskea. Linnut lisääntyvät hitaasti, ja yhden linnun reviiri on suuri. Salametsästyksen lisäksi lintua uhkaa sen elinalueen kutistuminen, sillä Indonesiassa katoaa vuosittain arviolta 1,2 miljoonaa hehtaaria metsää.

WWF tukee Indonesian Länsi-Kalimantanilla laskentapartioiden kouluttamista ja naurusarvinokan elinalueiden suojelua.

Turskan ylikalastus uhkaa myös lohia

Turska on Itämeren ekosysteemin tärkeimpiä kalalajeja. Itämeren turskakannat ovat tällä hetkellä heikossa tilassa pitkään jatkuneen ylikalastuksen ja Itämeressä tapahtuneiden muutosten vuoksi.

Turskakantojen heikko tila vaikuttaa erityisesti sen tärkeimmän saalislajin kilohailin runsauteen. Kilohailin runsastuessa lohet voivat siirtyä ravinnossa silakasta rasvaisempaan kilohailiin. Se voi aiheuttaa lohenpoikasissa tappavaa tiamiinin puutosta eli M74-oireyhtymää, sillä mitä rasvaisempaa kalaa lohi syö, sitä suurempi sen tiamiinin tarve on. Turskan ylikalastus voi näin vaikuttaa lohenpoikasten selviytymiseen Itämeren valuma-alueella, kuten Suomen Käsivarren Lapissa.

Edellinen suuri lohien M74-epidemia tappoi jopa 80 prosenttia lohenpoikasista 1990-luvun alussa. Oireyhtymä on pysynyt kurissa 2000-luvun ajan, mutta viime vuosina eräissä Itämeren lohikannoissa on jälleen havaittu oireyhtymän voimistumiseen viittaavaa tiamiinin puutosta.

Ensin katosi susi, sitten naali

Suden puuttuminen käytännössä kokonaan Tunturi-Lapista on todennäköisesti osatekijä sille, että naali on Suomen uhanalaisin nisäkäslaji. Suden ja naalin välissä on kettu, jonka kanta on runsastunut ja joka on levittänyt naalin suosimille paljakkaluille. Kookkaampana kettu syrjäyttää naalin, jonka viimeinen varma poikuehavainto Suomesta on vuodelta 1996.

Susi rajoittaisi kettukantaa. Se vaikuttaisi varmasti myös naaleihin. Toisaalta susi ja naali ovat eläneet rinnan Tunturi-Lapin alueella pitkään, ennen kuin sudet katosivat metsästyksen myötä alueelta.

WWF:n mielestä Suomen susikanta ei voi kokonaisuutena katsoen saavuttaa suotuisan suojelun tasoa ennen kuin suden annetaan elää ja lisääntyä myös Lapissa, esimerkiksi suurissa kansallispuistoissa. Susi kuuluu Lapin luontoon. ■

Pimeyden KAMPITTAJA

Colby Loucksia oli vastassa säkkipimeä savanni. Jossain tuolla Masai Maran luonnonpuiston pimeydessä lepäilivät sarvikuonot ja norsut, jotka Loucks kenialaisine kollegoineen aikoi pelastaa salametsästykseltä.

TEKSTI KATJA RÖNKÖ • KUVAT WWF-US

”Johdan WWF:ssä projektia, jonka tavoitteena on hyödyntää ja kehittää uutta teknologiaa salametsästysrikosten ehkäisemiseksi. Salametsästys on Afrikan uhanalaisten eläinten suurin uhka. Arviolta 100 000 norsua on tapettu viimeisten kolmen vuoden aikana niiden syösyhampaiden takia ja 1 175 sarvikuonoa tapettiin yksin Etelä-Afrikassa vuoden 2015 aikana.

Sen lisäksi, että salametsästys uhkaa tappaa monet lajit sukupuuttoon meidän elinaikanamme, se aiheuttaa valtavia vahinkoja paikallisyhteisöille. Useissa paikoissa villieläimet tuovat paikallisille tuloja esimerkiksi luontomatkailun myötä. Salametsästäjät varastavat siis myös toimeentuloa muilta.

Salametsästyksen vastaisten partioiden työ on todella vaarallista, sillä salametsästäjät ovat usein varustuneet raskain asein, eikä metsänvartijoiden varustus välttämättä riitä edes itsensä puolustamiseen.

Lähdimme ratkaisemaan salametsästyksen vastaisten partioiden haasteita aivan käytännön tasolta. Kenian Masai Marassa ja monella muulla alueella Itä-Afrikassa on paljon savannia, jossa kasvaa korkeaa ruohoa ja akaasiapuita. Kasvillisuus estää metsänvartijoita näkemästä kauas. Kun tähän lisätään se, että salametsästäjät liikkuvat öisin pimeässä, on partioiden hyvin vaikeaa havaita rikollisia. Lämpökamerat olivat juuri oikea teknologia ratkaisemaan nämä ongelmat.

Ne tuovat salametsästyksen vastaisille partioille etumatkaa ja turvallisuutta, koska niiden avulla rikolliset voidaan havaita jo kaukaa.

Eräänä säkkipimeänä yönä lähdimme savannille mukaan varusteet, joihin kaikilla kohdistui suuret odotukset. Ryhmässäni oli mukana metsänvartijoita, teknikkoja ja muita luonnonsuojelun asiantuntijoita, ja tehtävämme oli testata upouusien lämpökameroiden toimivuutta Masai Maran olosuhteissa. Tehtävänämmä oli myös opettaa lämpökameroiden käyttöä paikallisille metsänvartijoille. Oli mahtavaa nähdä, kuinka metsänvartijat omaksuivat lämpökameroiden käytön heille tutussa ympäristössä todella nopeasti. Vielä mahtavampaa on ollut kuulla uutiset siitä, että kameroiden avulla on myöhemmin onnistuttu saamaan kiinni jo yli 20 salametsästäjää!

Google on myöntänyt meille viiden miljoonan dollarin avustuksen uuden teknologian hyödyntämiseen salametsästyksen vastaisessa työssä. Lämpökameroiden lisäksi olemme kehittäneet kannettavaa tutkaa, jolla voitaisiin paljastaa salametsästäjien asettamia ansoja. Salametsästäjät käyttävät paljon metallilanka-ansoja, joihin eläin jää elävänä kiinni esimerkiksi jalastaan. Usein ansat ovat todella hyvin piilotettuja. Tutkan avulla voisimme havaita ne turvallisesti ja tehdä ne vaarattomiksi eläimille.” ■

---

*”Jo pelkästään
vähentämällä lihan
määrää ruokavaliossaan
voi merkittävästi vähentää
omaa vaikutustaan
ympäristöön.”*

Mitä tänään PELASTETTAISIIN?

Kuvassa ei ainoastaan valmisteta herkullista päivällistä. Siinä pelastetaan Itämeri, ilmasto ja uhanalaiset eläimet.

TEKSTI KAISA RYYNÄNEN

”Se, mitä syömme, on ympäristön kannalta merkittävin päivittäinen valintamme”, toteaa WWF:n suojeleasantuntija **Stella Höynälänmaa**.

Se on kova väite.

”Mutta totta”, Höynälänmaa toteaa yksikantaan.

”Ruoka on yksityisen kulutuksen ilmastovaikutusten kolmen kärjessä yhdessä asumisen ja liikkumisen kanssa. Ruoan osuus ilmastokuormastamme on likimain saman verran kuin liikenteen. Ruoan muut ympäristövaikutukset ovat vieläkin merkittävämpiä”, Höynälänmaa selvittää.

Mutta teemmehän me valintoja asumisen ja liikkumisenkin suhteen?

”Kyllä, ja ne ovatkin ympäristön kannalta ehdottoman tärkeitä. Kuten se, millä taitamme työmatkamme tai millä energiamuodolla kotimme lämpiää. Emme kuitenkaan päivittäin osta autoa tai tee kotiimme energiatehokkuusremonttia. Ruokaa valitsemme sen sijaan jopa viidesti vuorokaudessa.”

Tämä tarkoittaa siis päivittäin viittä mahdollisuutta valita ympäristön kannalta oikein.

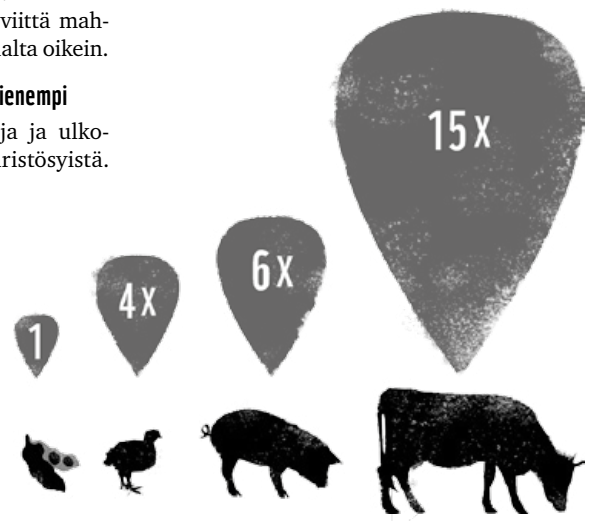
Kuljetusmatkojen merkitys uskottua pienempi

Moni välttelee muoviin pakattuja ja ulkomailla tuotettuja tuotteita ympäristösyistä.

WWF:n teettämään galluputkimukseen osallistuneista 70 prosenttia arvioi pakkausmateriaalin vähentämisen olevan vähintään merkittävä muutos ruokavalintojen ympäristövaikutusten kannalta. Kaukana tuotettujen elintarvikkeiden välttämisen puolestaan arvioi samasta syystä merkittäväksi 60 prosenttia vastaajista.

Höynälänmaa kertoo, että pakkausten ja kuljetusmatkojen sijaan huomiota pitäisi kiinnittää raaka-aineisiin. Pakkausten ja kuljetusmatkojen merkitys ruoan ympäristövaikutuksissa on tosiasiaa vähäinen, sillä valtaosa ruoan ympäristövaikutuksista syntyy alkutuotannosta eli kasvien ja eläinten kasvatuksesta.

Selkeästi suurin osuus ruoan ympäristövaikutuksista liittyy eläinperäisen ruoan tuotantoon.

Lihantuotannolla on kasvien tuotantoa suuremmat haitalliset ilmastovaikutukset. Naudanlihan päästöt ovat jopa 15-kertaiset herneeseen verrattuna.

Mitä
sinä voit tehdä?
Tee lihan vähentämisestä
herkullista! Kokeile esi-
merkiksi helppoa Quorn-
kastiketta, jonka valmistat
käden käänteessä arki-
illan appeeksi. Reseptin
löydät tämän lehden
sivulta 27.

© SABRINA BOAIN / WWF

”Lihan, kananmunien ja maitotuotteiden tuotantoon tarvitaan aina myös kasvikunnan tuotteiden kasvatusta rehua varten, joten eläinperäisillä tuotteilla on lähes poikkeuksetta moninkertaiset ympäristövaikutukset kasviperäisiin tuotteisiin verrattuna.”

Vain niukasti yli puolet vastaajista mainitsi kasvisten suosimisen lihan sijaan ympäristön kannalta merkittäväksi muutokseksi.

”Eri ruoka-aineiden vaikutusta ympäristöön voidaan mitata useilla mittareilla. Lihantuotanto on maailmanlaajuisesti metsäkadon merkittävin aiheuttaja. Verrattuna kasviperäisiin tuotteisiin eläinperäisten tuotteiden tuotanto kuluttaa valtavasti vettä ja aiheuttaa suuria kasvihuonekaasu- ja vesistöjä rehevöittäviä päästöjä”, Höynälänmaa listaa.

Suomen peltoalasta suurin osa on kar-

janrehun- ja lihantuotannon käytössä, ja suomalaisten lihankulutus on kasvanut yli 20 prosenttia 2000-luvulla. Tutkijoiden mukaan lihankulutuksen vähentämisellä voisi olla merkittävä vaikutus Itämeren rehevöitymisekehitykseen.

”Lihantuotanto lisää kotoisan Itämeremme ja sisämaassa järvien rehevöitymistä, kun pelloilta valuu ravinteita vesistöihin.”

Ilmastonmuutoksen, Itämeren ja luonnon monimuotoisuuden kannalta on siis ratkaisevaa, kuinka paljon eläinkunnasta peräisin olevaa ruokaa syömmme.

Maapallon pinta-ala ei riitä

Maapallo ei yksinkertaisesti kestä nykyistä, ja alati kasvavaa, lihankulutustamme. Nykyisellään kolmasosa maapallon tuottavasta maa-alasta on maatalouden käytössä, ja valtaosa siitä käytetään eläinperäisten tuotteiden tuotantoon. Tämä tarkoittaa käytän-

nössä tuotantoeläinten laidunmaita tai eläimille viljeltävän rehun peltoja.

Lisääntynyt lihankulutus vaikuttaa erityisesti sademetsiin.

”Esimerkiksi Amazonin sademetsässä lihakarjan laidunmaiden ja rehun viljelymaan leviäminen on keskeinen syy metsien häviämiseen.”

Viime vuosina tuhotuista sademetsä-alueista jopa 80 prosenttia on laidunmaana ja loput pitkälti karjalle kasvatettavan rehun viljelymaana. Usein rehuviljelmien laajentuessa karjalaitumet siirtyvät niiden edellä yhä syvemmälle entiseen sademetsään.

Myös me suomalaiset saatamme tehdä tietämättämme sademetsän kannalta tuhoisia valintoja ruokapöydässämme.

”Suuri osa suomalaisista sioista ja broilereista syö osana rehuan soijaa, eivätkä kaikki suomalaiset toimijat ole valitettavasti vielä sitoutuneet käyttämään vastuulli-

WWF:n Lihaopas arvioi lihan ympäristövaikutukset

WWF julkaisi helmikuussa ensimmäistä kertaa Suomessa Lihaopas. Opas löytyy osoitteesta wwf.fi/lihaopas.

”WWF:n Lihaopas opastaa syömään vähemmän ja ympäristön kannalta parempaa lihaa. Kannustamme suomalaisia korvaamaan osan lihasta ruokavaliossaan kasviksilla ja kestävästi pyydytyllä tai kasvatetulla kalalla”, sanoo WWF Suomen pääsihteeri **Liisa Rohweder**.

Lihaoppaassa eri tuotteiden ympäristövaikutuksia on arvioitu neljällä kriteerillä: tuotannon vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, ilmastoon ja vesistöihin sekä torjunta-aineiden käyttö. Oppaassa on arvioitu Suomessa eniten syödyt lihatuotteet nauta, sika, broileri, lammis ja kotimaiset hirvieläimet sekä juustot ja kananmunat.

Eri lihat on merkitty liikennevaloista tutuin värein. Jos syö lihaa, kannattaa punaisen valon saaneita välttää, keltaisella merkittyjä ostaa harkiten ja vihreitä vaihtoehtoja kuluttaa kohtuudella.

Punainen ”välttä”, keltainen ”harkitse”

Punainen ”välttä”-merkintä kertoo, millä tuotteilla on suurimmat haitalliset ympäristövaikutukset. Ympäristön kannalta selkein ensimmäinen askel on jättää nämä tuotteet ostamatta.

Punaisen merkinnän ovat saaneet useat tuontituotteet, kuten brasilialainen ja thaimaalainen broileri sekä eteläamerikkalainen nauta.

”Vaikka ’välttä’-merkinnän on saanut moni tuontituote, ei kyse ole kuljetusmatkojen vaikutuksista, vaan erilaisista tuotantotavoista alkuperämaissa”, huomauttaa WWF:n suojeluasiantuntija **Stella Höynälänmaa**

Myös osa suomalaisesta sian- ja broilerinlihasta saa ”välttä”-merkinnän, sillä kotimaisessa tuotannossa useiden sikojen ja broilereiden rehussa käytetään soijaa, jonka vastuullisuudesta ei ole takeita. Ne kotimaiset sian- ja broilerinlihat, joiden tuottajat ovat sitoutuneet käyttämään eläinten rehussa vastuullisesti tuotettua soijaa tai eivät käytä soijaa lainkaan, löytyvät keltaisesta ”harkitse”-ryhmästä.

Keltaisella merkityillä tuotteilla on punaisia pienemmät, mutta silti merkittävät kielteiset ympäristövaikutukset. Keltaisen merkin-

nän on saanut myös valtaosa suomalaisesta naudanlihasta.

”Suomalaisessa tavanomaisessa tuotannossa nautojen rehu koostuu pitkälti suomalaisesta nurmesta ja viljasta. Näin kotimaisessa naudanlihan tuotannossa vältetään mahdollisilta soijarehun kielteisiltä ympäristövaikutuksilta, esimerkiksi sademetsäkadolta”, Höynälänmaa sanoo.

Naudanlihan tuotanto vie kuitenkin paljon pinta-alaa, ja siitä syntyy suuria määriä päästöjä, jotka kiihdyttävät ilmastonmuutosta ja rehevöittävät vesistöjä.

Vihreää luonnonlaidunlihalle ja riistalle

Vihreän ”kohtuudella”-merkinnän ovat saaneet perinneympäristöissä laiduntavat naudat ja lampaat, oppaassa ”luonnonlaidunliha”. Eläimet ylläpitävät laiduntaessaan luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaita alueita, kuten niittyjä ja hakamaita.

Myös kotimaiset hirvieläimet hirvi, metsäkauris ja valkohäntäkauris ovat oppaassa vihreällä.

”Kestävästi pyydytty riista on ympäristön kannalta oiva vaihtoehto. Riistaa ei kuitenkaan voida kestävästi pyytää kattamaan tämänhetkinen lihankulutuksemme”, Höynälänmaa tähdentää.

Oppaassa vihreällä on merkitty myös luomutuotteet.

”Maaperän köyhtyminen ja torjunta-aineiden käyttö ovat maailmanlaajuisesti merkittäviä uhkia ympäristölle ja ruoantuotannolle. Luomutuotanto ylläpitää maan elinvoimaa ja kasvukuntoa tavanomaista tuotantoa paremmin”, Höynälänmaa sanoo.

Suosi - ympäristön kannalta parhaat valinnat

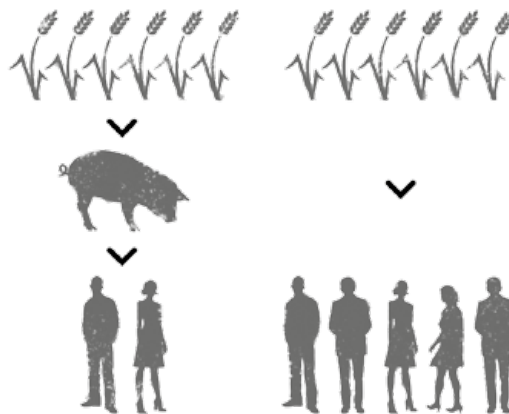
Oppaaseen kannattaa tutustua, vaikka ei söisi lihaa. Siinä on arvioitu eläinperäisten tuotteiden lisäksi samoilla kriteereillä valikoima kasvipöytäisiä tuotteita.

Oppaan ”suosi”-osiosta selviää, että esimerkiksi soijatuotteilla ja uudemmilla tuttavuuksilla, kuten Härkiksellä ja Nyhtökauralla, on lihoihin verrattuna pienet ympäristövaikutukset. Näistä vaihtoehtoista kaikki ovat lihan korvaajina ympäristön näkökulmasta hyviä vaihtoehtoja.

sesti tuotettua soijaa.”

Suomalaiset yritykset ovat kuitenkin viime vuosina edistäneet soijan käyttönsä vastuullisuutta. Vuonna 2016 perustetussa suomalaisessa soijasitoumuksessa on tällä hetkellä mukana kuusi yritystä. Sitoumuksen jäsenet sitoutuivat siihen, että vuoteen 2020 mennessä kaikki niiden omien tuotteiden tuotantoketjussa käytetty soija on vastuullisesti tuotettua.

Kun lihankulutus kasvaa maailmanlaajuisesti, kasvaa myös paine laajentaa rehupeltoja ja raivata yhä lisää metsää karjan laidunmaaksi. Lihantuotannon aiheuttama elinympäristöjen häviäminen on suurimpia uhkia häviyttävästi heikkenevälle luonnon moni-

Jos eläinperäisten ruoka-aineiden tuotantoon käytettävällä viljelymaalla tuotettaisiin kasvisravintoa suoraan ihmisille, ruokaa riittäisi useammalle.

muotoisuudelle, esimerkiksi jo valmiiksi uhanalaisille eläimille.

”Jotta maapallon pinta-ala riittäisi sekä ruoantuotantoon että jo nyt uhanalaisille eläimille ja luonnolle, on lihankulutuksen käännyttävä laskuun.”

Vähemmän lihaa, enemmän kasviksia

Ruokavalinnoilla on siis luonnon hyvinvoinnille suuri merkitys. Lista ruoantuotantoon liittyvistä ympäristöhaasteista on uuvuttavan pitkä, ja ne tuntuvat yksityisen ihmisen näkökulmasta järkällemäisiltä. Jopa mahdottomilta. Höynälänmaa ei kuitenkaan anna epätoivoille sijaa, sillä ratkaisut ovat yksinkertaisia.

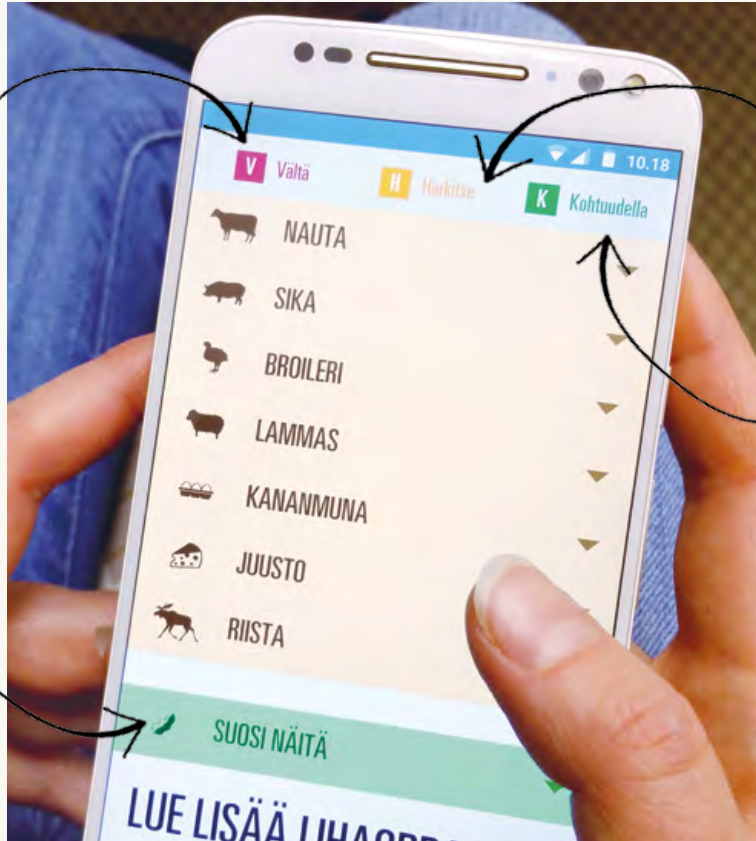
Ilmiselvin ekoteko on pitää ruokajätteen määrä kurissa. WWF:n teettämään

Näin käytät WWF:n Lihaopasta!

WWF:n Lihaoppaan löydät osoitteesta
wwf.fi/lihaopas

Punainen "välttä"-merkintä kertoo, millä tuotteilla on suurimmat haitalliset ympäristövaikutukset. Ympäristön kannalta selkein ensimmäinen askel on jättää nämä tuotteet ostamatta.

"Suosi"-osio esittelee parhaita valintoja lautasella eli vaihtoehtoja lihalle.

Keltaisen "harkitse"-merkinnän saaneilla tuotteilla on punaisia pienempiä, mutta silti merkittävät kielteiset ympäristövaikutukset. Tarkasta, onko tuotteesta saatavilla vihreä vaihtoehto.

Vihreä "kohtuudella"-merkintä kertoo, mitkä lihatuotteista ovat ympäristön kannalta parempia valintoja. Jos syöt lihaa, valitse mieluiten vihreän merkinnän saaneita tuotteita.

© ALEXANDRA ANTELL / WWF

Muista myös
WWF:n Kalaopas!
Sieltä saat vinkit lihan
korvaamiseen ympäristön
kannalta kestävästi pyydetyllä
ja kasvatetulla kalalla.
wwf.fi/kalaopas

kyselyyn vastanneista peräti 82 prosenttia pitikin ruokahävikin vähentämistä merkittävänä ympäristötékona. Höynälänmaa vahvistaa enemmistön aatteet.

"Jos heitämme ruokaa roskeen, hukkaamme sen valmistamiseen jo kertaalleen käytetyt, arvokkaat luonnonvarat. Syö siis kaikki se ruoka, minkä ostat ja loihdi jääkaappiin jääneistä tähteistä uusia aterioita."

Ruokahukan välttelyn lisäksi jokainen voi vaikuttaa maapallon hyvinvointiin merkittävästi korvaamalla osan lihasta kasviksilla ja kestävästi pyydetyllä ja kasvatetulla kalalla.

"Ei tarvitse tietää kaikkea eri ruoka-aineiden ympäristövaikutuksista – jo pelkästään vähentämällä lihan määrää omassa ruokavaliossaan voi merkittävästi vähentää omaa vaikutustaan ympäristöön", Höy-

nälänmaa tiivistää.

Kauppojen hyllyille on tullut lyhyessä ajassa valtava määrä uusia kasvipohjaisia ruokainnovaatioita. Nämä helpottavat kasvipainotteisen ruokavalion suosimista, kun tuotteita on jo lähes jokaisessa lähikaupassa. Jos ajatus Nyhtökaura- tai Härkispaketin tartumisesta tuntuu vieraalta, voi lihaa vähentää muillakin tavoin.

"Kokeile vähentää lihan kulutusta pikkuhiljaa esimerkiksi pienentämällä lihan annosten kokoja ja suosimalla pihvien ja paistien sijaan patoja ja keittoja, joissa lihan määrä on kohtuullinen. Tai korvaa osa reseptin lihasta kasviksilla. Oiva vaihtoehto on myös korvata lihaa lähivesien kestävästi pyydetyllä kalalla, kuten muikulla, silakalla, hauella ja ahvenella."

Voiko lihaa syödä lainkaan?

Ympäristön näkökulmasta lihan syönti alkaa näiden tietojen valossa tuntua vähintäänkin arveluttavalta. Onko WWF:n tavoitteena, että lihansyönti lopetetaan kokonaan?

"Lihantuotannon haasteet eivät tarkoita, että lihaa ei saisi syödä. Ympäristön kannalta keskeistä on se, minkälaisista lihasta syöme ja kuinka paljon."

Valtaosa suomalaisista on sekasyöjiä. Kolme neljästä tutkimukseen osallistuneesta kertoi syövänsä lihaa vähintään pari kertaa viikossa.

"Ruokailutottumukset muuttuvat hitaasti. Suurin vaikutus ympäristöön saataisiin sillä, jos lihaa viikoittain syövien iso joukko muuttaisi omia ruokailutottumuksiaan hiljalleen kasvipainotteisemmiksi." ■

Osallistu ilmaston puolesta

EARTH HOUR 2017

25. MAALISKUUTA 20.30-21.30

EARTHHOUR.FI

Vinkki!

Kynttilällallinen
hyvässä seurassa
Radio Novan
Facebook-livessä
25.3. klo 20-21.30
[facebook.com/radionova](https://www.facebook.com/radionova)

MAHDOLLISTA TYÖMME!

Tue ilmastotyötämme
ja lähetä 10 € hintainen
tekstiviesti EH
numeroon 16155.

Kiitos, että
välität!

Tiesitkö, että ruoan ilmastovaikutukset ovat yhtä suuret kuin liikenteen? Me kaikki voimme hillitä ilmastonmuutosta helposti ruokavalinnoillamme.

Ruoka on myös pääosassa WWF:n Earth Hourissa. Osallistu maailman suurimpaan ilmastotapahtumaan lauantaina 25. maaliskuuta. Järjestä ystäväiesi kanssa kynttilällallinen ja sammuta valot kello 20.30-21.30. Parhaat vinkit ja kaiken tarpeellisen löydät osoitteesta earthhour.fi.

Teet merkittävän ilmastoteon, kun valitset lautaselle lihan sijaan yhä useammin kasviksia ja kestävästi pyydettyä kalaa.

Pysäytetään ilmastonmuutos yhdessä.

Yhdessä se on
MAHDOLLISTA

Kiitos tuestasi. Nämä saavutukset eivät olisi mahdollisia ilman uskollisia tukijoitamme. WWF toimii kaikilla mantereilla ja yli 100 maassa.

© PROKALA RY

70

Laaja kalatyömme tuotti tulosta, kun kotimainen kasvatettu siika nousi Kalaoppaamme vihreälle listalle vuoden 2016 lopussa. Saavutukseen vaikuttivat erityisesti kalanrehun vastuullisuuden ja ruokintatekniikoiden kehittyminen sekä kalankasvatusta ohjaavat tiukat säädökset. Suomessa kalankasvatuksen kuormitus on vähentynyt noin 70 prosenttia 1990-luvun alusta.

© SEPPO KERÄNEN

468

Merikotkatyömme on yksi Suomen luonnonsuojelun menestystarinoista. Tästä todisteena oli jälleen viime vuosi: poikasia kuoriutui 468, kun merikotkatyöryhmämme perustamisvuonna 1973 poikasia kuoriutui koko maassa vain viisi. Poikasia syntyy vuosittain 400–470. Merikotka on levittäytymässä rannikolta myös Etelä-Suomen sisämaahan.

© WWF

4

Saimme upeita uutisia, kun riistakamerat tallensivat lumileopardinaaraan neljän pennun kanssa Mongoliassa. Perhe on ennätysuuri. Kerta on ensimmäinen, kun lumileopardi kuvataan näin monen pennun kanssa. Perhe tallentui kameroihin useita kertoja elosyyskuun aikana. Erittäin uhanalaisia lumileopardia arvioidaan elävän Mongoliassa 500–1000 yksilöä.

Mitä
sinä voit tehdä:
WWF:n kummina
tuet työtämme.
wwf.fi/kummiksi

© BERNARD DE WETTER / WWF

1864

Logomme ikoninen hahmo isopanda ei ole enää yhtä uhanalainen kuin aiemmin. Kansainvälinen luonnonsuojeluliitto IUCN luokittelee nyt vapaana elävät isopandat vaarantuneiksi, kun ne sitä ennen olivat erittäin uhanalaisia. Isopandoja elää vapaana Kiinassa 1864 yksilöä. Isopandojen kanta on kasvanut 17 prosentilla vuosikymmenessä. WWF on suojellut isopandoja Kiinassa 1980-luvulta saakka.

© GREG ARMFIELD / WWF

4

Suomalaisyritykset Metsä Board Corporation, Outokumpu, Valmet ja Stora Enso sitoutuivat edistämään Science Based Target -aloitteen, jossa on mukana maailmanlaajuisesti jo 205 yritystä. Aloite ohjaa yhtiöitä ilmastopäästöjen leikkauksiin, jotka ovat linjassa ilmastotieteeseen perustuvien laskelmien kanssa. Yritysten arvioidaan aiheuttavan noin 70 prosenttia maailman ilmastopäästöistä.

© THORSTEN MILSE / WWF-CANON

2008

Kanada päätti edistää Last Ice Area -suojelualan perustamista. Se on Kanadan ja Grönlannin vesillä sijaitseva laaja alue, jossa merijään ennustetaan säilyvän pisimpään. WWF vaati suojelualan perustamista jo vuonna 2008. Se voi tulevina vuosina olla viimeinen paikka, jonne jäädä riippuvaiset lajit, kuten jääkarhut, hakeutuvat ilmaston lämpenemessä. Arktinen alue lämpenee kaksi kertaa muuta maapalloa nopeammin.

together possible™

Kunnissa tehdään isoja ympäristöpäätöksiä

© AKI-PEKKA SIMIKOSKI / WWF

SUOMESSA ON HUHTIKUUSSA KUNTAVAALIT. KYMMENETTUHANNET EHDOKKAAT TAVOITTELEVAT PAIKKAA KUNNAN YLIMMÄSSÄ PÄÄTTÄVÄSÄ ELIMESSÄ. ONKO KUNTAVAALEILLA MERKITYSTÄ YMPÄRISTÖLLE JA LUONNOLLE? WWF:N SUOJELUJOHTAJA JARI LUUKKONEN VASTAA. TEKSTI: ANNE BRAX.

Tehdäänkö kunnissa merkittäviä ympäristöpäätöksiä?

Tehdään. Kunnat ovat keskeisiä vaikuttajia ympäristöasioissa. Kuntien energiavalinnat vaikuttavat ilmastomuutokseen, ja kaa-voituksella säädellään vaikkapa metsien ja rantojen käyttöä, joka liittyy luonnon suojeluun. Kunnat vaikuttavat myös siihen, onko lapsilla ja nuorilla yhtäläinen mahdollisuus saada ympäristökasvatusta ja luonto-opetusta.

Mitä ilmastoystävällisiä vaihtoehtoja kunnilla on energiantuotannossaan?

Esimerkkeinä voisi mainita energiatehokkuuden parantamisen ja aidosti päästötömät uusiutuvat energianlähteet, kuten geotermisen energian, suuret lämpöpumput, kiinteistökohtaiset maa- ja ilmalämpöpumput, hukkalämmön talteenoton ja aurinkolämmön.

Mitä muita merkittäviä ilmastoon liittyviä päätöksiä tulisi pitää silmällä?

Ruoka muodostaa noin viidesosan ihmisen aiheuttamista hiilidioksidipäästöistä. Olennaista on, miten paljon eläinkunnasta peräisin olevaa ruokaa syömme, sillä liha- ja maitotuotteiden tuotanto aiheuttaa suurimmat päästöt. Lihan kulutuksen vähentäminen on myös terveellistä: monen kunnan kouluissa esimerkiksi syödään valtakunnallisten terveys-suositusten vastaisesti liikaa lihaa. Kuntien tulisi laistensa ruokatarjoiluissa korvata lihaa kasviksilla ja kestävästi pyydytyillä kaloilla, joita ovat useimmat kotimaiset kalat.

”Kunnat voisivat suojella metsiään nykyistä enemmän.”

Mikä on tärkeätä metsäluonnon kannalta?

Metsät ovat tärkeitä kuntalaisten virkistytymispaikkoja. Kuntien metsäpinta-alasta on suojeltu vain alle kaksi prosenttia, vaikka metsätaloudella ei ole monelle kunnalle taloudellista merkitystä. Kunnat voisivat nykyistä enemmän suojella metsiään ja valita luontoystävällisempiä metsänhoitotapoja. Tutkimusten mukaan noin 70 prosenttia suomalaisista vastustaa avohakkuita ja suhtautuu myönteisesti metsänhoitoon, jossa metsät ovat jatkuvasti puiden peittäminä.

Millaiset ympäristöasiat ovat tulevien neljän vuoden aikana kunnissa ajankohtaisia?

Monissa kunnissa tehdään päätöksiä esimerkiksi siitä, miten ne pääsevät hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti eroon fossiilista polttoaineista energiantuotannossa. Lisäksi valtava määrä kuntien kiinteistöjä tulee peruskorjauksikään, jolloin korjauksen yhteydessä on järkevää tehdä energiatehokkuusremontteja. Kunnat tekevät myös jat-

kuvasti päätöksiä siitä, miten niiden omistamia metsiä käsitellään: otetaanko kuntalaisten toiveet ja metsien luonnonarvot huomioon.

Voisiko ympäristö- ja luonnonsuojelu olla kaikkia valtuustoryhmiä yhdistävä aihe?

Luonto ja sen rikkaus ovat tärkeitä valtaosalle suomalaisista. Luonnon- ja ympäristönsuojelun pitäisi olla kaikille puolueille keskeinen asia ja sen soisi näkyvän vaaliohjelmissa.

Lue WWF:n kuntavaaliesite:
www.fi/kuntavaalit

Metsä palaa, kääväkkäät

PALAAVAT

*Palaneesta puusta riippuvainen
lajisto hyötyy kulotuksesta.*

TEKSTI ANNE BRAX

Metsä roihusi Pöykkölän tilalla Rovaniemellä nelisen vuotta sitten. Asialla ei ollut pyromaani, vaan kyseessä oli Metsä Groupin ja WWF:n yhteinen kulotuskokeilu. Kokeilussa seurataan, millä vauhdilla ja miten monimuotoisena joukkona hiiltyneellä puulla viihtyvät käävät ja orvakkaat valtaavat paloalueen.

Palaneesta puusta riippuvainen lajisto on vähentynyt tai osin hävinnyt suomalaismetsistä. Kulotuksen lisääminen on siksi elintärkeää niille harvinaisille tai uhanalaisille lajeille, jotka ovat sopeutuneet elämään palaneessa maassa tai puuaineksessa.

Seuranta varten WWF:n metsäasiantuntija Panu Kunttu kaiversi syksyllä 2016 Pöykkölän tilalla poltettujen säästöpuiden hiiltyneiltä rungoilta ja puunkappaleilta lähes sata pientä näytepalaa, joilla esiintyvät kääväkkäät olivat usein tuskin silmällä havaittavia. Tuloksia Kunttu vertasi ensimmäisen, samalla paikalla jo vuonna 2013

tehdyn seurannan tuloksiin. Sekä laji- että havaintomäärä ovat selvässä kasvussa verrattuna aikaisempaan seurantaan.

”Nyt havaintoja tehtiin 91, 31 eri lajista, kun kolme vuotta aikaisemmin tehtiin 11 havaintoa kymmenestä eri lajista. Ainakin neljä koko maassa melko harvinaiseksi luokiteltua lajia on tullut kuloalueelle”, kertoo Kunttu.

”Mielenkiintoisimpana havaintona voidaan pitää rytkökarakkaa, joka on melko harvinainen Suomessa. Siitä kertyi seitsemän havaintoa, joten vaikuttaa siltä, että laji viihtyy hiiltyneellä puulla. Lisäksi melko harvinaisia lajeja Suomessa ovat korpi-rypykkä, keltalämäkkä ja kuusiorvakka.”

Panu Kuntun mukaan seuranta kannattaa jatkaa tulevana vuosina. ”Vähintään kymmenen vuoden ajan poltosta lajikirjon pitäisi aiempien tutkimusten perusteella arvioiden monipuolistua entisestään”, Kunttu painottaa.

Lumitöitä, joilla on
TARKOITUS

*Saimaan rannoille ei satanut tänä
talvena riittävästi lunta norpan pesinnän kannalta.
Niinpä tartuimme lumikoliin ja teimme yhdessä
Metsähallituksen ja vapaaehtoisten kanssa apukinoksia
– siis isoja lumikasoja, joihin saimaannorpat
voivat kaivaa pesäluolansa.*

TEKSTI JOONAS FRITZE

© JOONAS FRITZE / WWF

Katso video apukinosten tekemisestä: wwf.fi/apukinos

Apukinosten sijoittaminen on tarkkaa puuhaa, eikä niitä pidä lähteä kasaamaan ilman asiantuntijan ohjausta. Apukinokset kolataan ensisijaisesti paikkoihin, joissa on viime vuosina ollut norpan pesiä. WWF:n suojeleasiantuntija Teemu Niinimäki ja vapaaehtoisina talkoisiin osallistuneet Vesa Laitinen ja Kari Seppänen suunnistavat karttaan merkitylle kolauspaikalle.

Teemu Niinimäki varmistaa mittatikulla, että vedensyvyys riittää valitulla paikalla. Vettä on oltava jään alla vähintään 80 senttiä, jotta norppa pääsee uimaan kinoksen alle. Norppa kavertaa itse avannon ja pesän. Kinoksesta kolataan vähintään kolme metriä leveä, kahdeksan metriä pitkä ja metrin korkea, jotta se kestää mahdollisimman pitkään kevääseen.

Apukinokset tarjoavat vähälumisina talvina saimaannorpan poikasille korvaamatonta suojaa kylmyyttä, sadetta ja petoja vastaan. Ilman suojaa jopa puolet kuuteista voisi kuolla. Luontokuvaaja Juha Taskinen ikuisti viime vuonna norpan apukinokseen kaivaman pesän sisältäpäin. Kuva on otettu myöhemmin keväällä, kun emo ja kuutti ovat jo lähteneet.

© JOONAS FRITZE / WWF

© JUHA TASKINEN / WWF

Kummimaksut automaattisesti

Säännöllisesti lahjoittamalla olet vaivattomasti mukana tärkeässä työssä. Suoramaksua käyttävillä kummeilla lahjoittaminen hoituu jo automaattisesti. Jos käytät e-laskua, tiesithän, että kaikkein kätevimmin voit maksaa kuukausilahjoituksesi ottamalla käyttöön automaattisen hyväksynnän verkkopankissasi. Näin sinun ei tarvitse muistaa asiaa kuukausittain, vaan lahjoitussumma maksetaan automaattisesti ajallaan.

Tukijapalvelu

Puhelin: 040 192 3112, avoinna arkisin klo 9–16
Sähköposti: tukija@wwf.fi
Osoite: WWF Suomi, tukijapalvelu, Lintulahdenkatu 10, 00500 Helsinki
wwf.fi/kummipalvelu
Lahjoitustili: FI41 1572 3000 0111 89
BIC (Swift) NDEAFIHH

© ALEXANDRA ANTELL / WWF

ILMOITTAUDU NORPPARETKELLE!

WWF:n kummeilla on mahdollisuus päästä dokumentaristi, kuvaaja ja kirjailija Juha "Norppa" Taskisen opastuksella Saimaan norppavesille.

Toukokuu on parasta aikaa nähdä saimaannorppa muuallakin kuin vedessä. Se rapsuttelee rantakivellä pois talviturkkiaan ja nauttii hiljalleen heräävästä kesästä.

Retkeläisiä kuljettavalla Kaesa-aluksella on tilava aurinkokansi kiikarointiin ja kuvaamiseen, punkat 12 hengelle sekä sauna. Alus lipuu pitkin Pihlajaveden kauniita rantoja ja ankkuroituu yöksi saareen. Sunnuntaina iltapäivällä retkikunta palaa takaisin Savonlinnaan.

Ilmoittaudu heti – kaksitoista ensimmäistä mahtuu mukaan! Tarkemman kuvauksen retkestä, ajo-ohjeet sekä kuvakertomuksen viime vuoden retkestä löydät kummisivuiltamme: wwf.fi/kummipalvelu

Ajankohta: la–su, 13.–14.5.2017

Hinta: 330 €/hlö

Osallistujamäärä: 12

Lisätietoa ja ilmoittautuminen

21.4.2017 mennessä: WWF:n tukijapalveluun puh. 040 192 3112 (ark. klo 9–16).

Vieraile kummien omilla sivuilla. Löydät ajankohtaiset uutiset ja edut, kuten myös tietokoneen taustakuvat täältä: wwf.fi/kummipalvelu

Olethan kertonut meille sähköpostiosoitteesi?

Saat kummina WWF:n kuukausittain ilmestyvän uutiskirjeen lisäksi kummikohtaisia ajankohtaisuuksia muutamana kerran vuodessa sekä kaikille kummeille lähetettävän Kummiuutiset neljästi vuodessa.

Sähköpostiosoitteesi voit ilmoittaa osoitteeseen tukija@wwf.fi

Juhlavuoden Norppa-arpajaiset **LIITY VOITTAJIIN!**

Saimaannorppa voittaa jokaisella maksetulla arvalla ja sinäkin keskimäärin joka viidennellä! Norppa-arpojen 20-vuotisjuhlavuonna on voitettavana ennätysmäärä, yli 86 000 upeaa palkintoa.

Luonto kiittää - 20 vuotta norppien ja suomalaisen luonnon hyväksi

Norppa-arpavat ovat vuodesta toiseen säilyttäneet suosionsa helppona ja hauskana tapana tukea WWF:n luonnonsuojelutyötä Suomessa. Palkintovalikoimaa on kehitetty suosimalla luonnonystäväille hyödyllisiä tuotteita, jotka on valmistettu ja pakattu luontoa säästävästi. Tänä Suomen ja Norppa-arpojen juhlavuonna olemme suosineet etenkin kotimaisia tuotteita ja valmistajia (Suunto, Finlayson, Aarikka, Jopo, Fiskars, Frantsila, titi-Madam). Aineettomien palkintojen ja lahjakorttien osuutta on lisätty.

Lisää nimesi arpojen postituslistalle

Ensimmäinen erä arpoja postitetaan maaliskuuhuhtikuussa. Myyntiaika 16.3.–15.9.2017. Jos et kevään aikana saa arpoja kotiisi, ilmoittaudu saman tien postituslistalle, niin olet mukana syksyn postituksessa. Voit ilmoittautua arpojen tilaajaksi netissä wwf.fi/arpatilaus tai soittamalla tukijapalveluumme puh. 040 192 3112.

VOITA
Toyota Yaris -hybridiauto

ARVO 22 800 €

JUHLAVUODEN LISÄARVONNASSA
MATKALAHJAKORTTI
ARVO 2000 €

Norppa-arpoja useana vuonna lunastanut Stefan Räfsä Hangosta voitti v. 2016 päävoiton.

Tukija

Lisätietoa
testamentti-
lahjoittamisesta
www.f.fi/testamentti

© LARI LIEVONEN

Suojellaan **LUOMAKUNTA**

Seurakuntapastori Marja Juntunen teki testamentin lumileopardien ja susien hyväksi, jotta hänen jälkeensä jäisi elävä ympäristö. Hänen mielestään ihmisen tulee suojella luomakuntaa kuin huolehtiva tilanhoitaja.

TEKSTI TUULI HONGISTO

”Olin lähdössä pitkälle reissulle toiselle puolelle maapalloa. Mietin, mitä tapahtuisi, jos minulle kävisi jotain. Ensimmäisenä halusin varmistaa, että koiristani huolehdittaisiin, mutta jäljelle jäävällä osuudella toivoin suojeltavan ympäristöä.”

33-vuotias Marja Juntunen työskentelee seurakuntapastorina Joensuun seurakunnassa. Hiljattain hän teki lomareissun alla testamentin, johon merkittiin yhdeksi edunsaajaksi WWF Suomi.

Papin työn kautta Juntusen elämässä on läsnä koko elämän kirjo. Oman kuoleman ajattelu ei ole hänelle kuitenkaan arkista, hän vain ajattelee asiaa käytännöllisestä näkökulmasta. ”Haluan ajatella realistisesti sitä, miten haluan, että asioista huolehditaan, jos kuolen. En haluaisi, että perintöni on vain nimetön omaisuus josain, vaan toivon, että sillä saataisiin jotain aikaiseksi.”

Juntunen on ollut WWF:n kummi muutaman vuoden ajan, ja lahjoituskohde valikoitui omien arvojen perusteella. ”Oli selvää, että kohde olisi luontoon tai eläimiin liittyvää. Ajattelen, että meitä on pyydetty suojelemaan luomakuntaa, ja siihen olisi minunkin hyvä osallistua”.

Juntusen mukaan hänen lähipiirinsä ei yllätynyt kuullessaan testamentista. ”He tuntevat minut.” Erity-

sesti hän toivoo, että hänen testamenttilahjoituksensa käytettäisiin lumileopardien ja susien suojeluun.

Juntunen kokee, että lahjoittaminen on hyvä tapa päästä vaikuttamaan myös kauempana oleviin asioihin. ”On paljon sellaista, johon en itse ehdi tai pysty osallistumaan. Lumileopardeja en pääse suojelemaan itse paikan päälle. Pystyn kuitenkin vaikuttamaan asioihin taloudellisella panoksellani.”

Juntunen kertoo puhuvansa ihmisten kanssa muutenkin kuolemasta ja esimerkiksi siitä, miten ihmiset toivovat siunaamisensa tapahtuvan. Läheskään kaikki eivät varaudu kuolemaansa testamentilla. ”Olen niitä ihmisiä, joiden kanssa on helppo puhua kuolemasta. Minun on myös helppo kertoa ihmisille, että olen itsekin tehnyt elin- ja kudosluovutustestamentin ja testamentin perinnöstäni. Testamentin tekeminen helpottaa läheistenkin tehtävää, mutta usein ihmiset eivät uskalla puhua aiheesta, ja sitten kun aika on lähempänä, siitä ei enää keskustella.”

Ympäristön suojeleminen on Juntusen mukaan läsnä myös raamatussa. ”Kun raamatussa puhutaan luomakunnan hoitamisesta, puhutaan ’tilanhoitajasta’. Tämä kuvaa sitä, miten meidän pitäisi huolehtia ympäristöstä ja pitää sitä arvossaan.” ■

Arjen pelastus HELPPO QUORN-KASTIKE

RESEPTI: ANNA-MARI NYKÄNEN

- 1 pkt Quorn-paloja tai 2-3 dl soijasuikaleita
- 2 rkl kasviöljyä
- 2 tl suolatonta currymaustetta
- 1 tl paprikajauhetta
- ½ tl jauhettua inkivääriä
- ½ tl suolaa
- 1 sipuli
- 2 valkosipulinkynttä
- 1 paprika
- 2 kourallista parsakaalia, kukkakaalia tai muita kasviksia
- 1 prk kasvipohjaista ruokakermaa
- 1 dl vettä
- 2 rkl vehnä jauhoja
- 2 rkl soijakastiketta
- 2 rkl sitruunamehua
- suolaa ja mustapippuria maun mukaan

paahdettuja cashewpähkinöitä
tuoretta chiliä viipaloituna

1. Kypsennä Quorn- tai soijapalat pakkauksen ohjeen mukaan ja ruskista paistinpannalla öljyssä.
2. Pilko sipulit ja muut kasvikset.
3. Mittaa mausteet pannulle. Lisää sipulit ja sekoita. Kuullota pari minuuttia, ennen kuin lisäät loput kasvikset.
4. Kaada pannulle kasvikerma. Lisää vehnä jauhot desilitraan vettä ja kaada pannulle. Lisää soijakastike.
5. Anna hautua kunnes kasvikset ovat kypsyneet, mutta ovat vielä napakoita. Mausta sitruunamehulla sekä tarvittaessa suolalla ja pippurilla.
6. Koristele cashewpähkinöillä ja chilillä. Tarjoile keitetyn riisin tai ohran kanssa.

Vinkki!

Myös Lihaoppaasta löytyy linkki resepteihin, jotka maistuivat kaikille ja tekevät hyvää ympäristölle. Niiden avulla lihan vähentäminen onnistuu kuin itsestään – ja se on kaiken lisäksi herkullista!

wwf.fi/lihaopas

TESTAMENTTI-
LAHJOITUS

RAKKAUDESTA LUONTOON

Anna perintösi kasvaa uutta elämää.
Kun haluat keskustella testamenttilahjoittamisesta WWF:n luonnon-
suojelutyölle, älä epäröi ottaa yhteyttä pääsihteerin Liisa Rohwederiin
puh. 040 840 7461 tai liisa.rohweder@wwf.fi

Testamenttilahjoittamisesta kertovan esitteen, testamenttimallit
ja kirjalliset ohjeet testamentin laadintaan voit tilata sivulta
wwf.fi/testamentti tai tukijapalvelustamme
puh. 040 192 3112, sähköposti: tukija@wwf.fi

© RANDI HAUSKEN / FLICKR